



**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Disputatio I. De iis quæ spectant ad naturam Logicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Prologus.

3

Alexandrinus *lib. 6. Stromatum*, rectè appellat *θεωριὰν τῆς ἀληθείας*, murum & vallum veritatis. Illa quam Plato *lib. 7. de Republ.* contendit scientiarum omnium esse apicem, ceteras utem scientias eius comparatione non esse scientias, sed medium tenere inter opinionem & scientiam; quia scilicet illa est quæ hominis nobilissimam partem optimo modo perficit, intellectum videlicet, ut circa præstantissima objecta ratiocinari possit absque vilo errore. Immeritò autem Tertullianus *lib. de præscriptionibus, cap. 7.* eam vituperat, vocatque *artificem fruendi, & destruendi versipellem: in sententiis coactam, in coniecturis duram, in argumentis operariam contentionum, molestam etiam sibi ipsi.*

Totam autem hanc disciplinam Philosophiæ reliquæ præmitto ut pharum & lucernam splendidissimam, quæ dispellat à reliquis scientiæ huiusce partibus omnes tenebras, & caliginem omnem abigat; unde mihi quinque disputationibus videatur commodissimè totam concludi posse. Prima de natura & proprietatibus huius habitus, quem constabit totum occupari circa directionem trium mentis operationum. Secunda de iis quæ spectant ad directionem primæ operationis, & sunt ens rationis, prædicabilia, prædicamenta. Tertia de secunda operatione mentis. Quarta de tertia mentis operatione. Quinta demùm de demonstratione. Summulas autem volens hinc præmittere, in quibus video nihil à me posse afferri, nisi quod à pluribus dictum esse video, & ad Tyronum deterrenda ingenia sæpiùs repetitum.



DISPUTATIO I.

De iis, quæ spectant ad naturam Logicæ.



REI cuiuslibet vera quidditas definitione illius necessariò continetur: constat autem definitio si bona est & legitima, *genere*, quod commune cum multis est; & *proprià differentiâ*, quæ distinctiva est rei à quolibet alio, & ex qua potissimum innotescit. Cum igitur definitio vera Logicæ quam tractamus, ista sit, *Est habitus directivus trium mentis operationum*, tum naturam plenè dixerò, cum exposuero in quo genere habituum illa sit, quodnam illa obiectum habeat; à quo tamen ultimo placet ordiri, quia eo cognito facilis circa totum genus esse poterit resolutio.

QVÆSTIO I.

De obiecto Logicæ.

UT liquidò habeatur quid illud sit, quod scientiam hanc in certa specie constituit & determinat, habetque inter Doctores maximam controuersiam, tria paucis exequor. Primò, quid & quotuplex in scientiis sit obiectum. Secundò, quodnam sit obiectum materiale Logicæ. Terriò, quodnam sit eius obiectum formale.

SECTIO I.

Quid, & quotuplex sit generatim obiectum scientiæ.

DE huiusmodi obiecto plenè disputo initio Metaphysicæ, nunc pingui solum mineruâ explico quid intelligi soleat nomine *Obiecti*, quid nomine *Obiecti materialis*, & *Obiecti formalis*, quid nomine *Obiecti adequati*, & *Obiecti attributionis*.

Certum igitur primò est, obiectum potentie ali-

R. P. de Rhodis curs. Philosoph.

cuius, vel scientiæ alicuius illud appellari, *Circa quod aliqua scientia vel potentia occupatur per suos actus.* Ratio est, quia obiectum scientiæ vel potentie dictum est id, quod obiicitur alicui scientiæ vel potentie: sed id, circa quod occupantur actus alicuius scientiæ vel potentie, illud ipsum est, quod illi obiicitur, & proponitur ut circa illud exerceat suos actus; est enim id quod scitur: ergo illud est obiectum scientiæ circa quod occupantur actus illius scientiæ vel potentie. V. g. obiectum potentie visivæ est corpus coloratum, quia est id, quod ab oculo videtur, & circa quod versatur ipsa visio. Et similiter corpus naturale, obiectum est scientiæ Physicæ, quia circa illud occupantur actus omnes Physicæ, quia tota Medicina occupat suos actus circa corpus ut sanabile.

Certum est secundò, obiectum scientiæ cuiuslibet aliud esse materiale, aliud formale. *Materiale*, res est ipsa quam scientia considerat, seu id quod non attingitur propter se ipsum, sed propter aliud. *Formale* est ratio secundum quam consideratur, id est id quod propter se ipsum attingitur, & alia propter ipsum. V. g. *corpus* est obiectum materiale visionis, *color* autem est obiectum formale, quia corpus non attingitur ab oculo nisi propter colorem. Ratio est, quia sicut in corpore illa pars est materialis, quæ communis est pluribus & indifferens ad diuersa specie corpora; pars verò formalis, quæ illam determinat ad certam speciem corporis, sic in obiecto illa vocatur pars materialis, quæ indifferens est ad diuersas scientias, ad quas pertinere potest; pars verò formalis ea, quæ illam determinat ad vnam certam scientiam: v. g. *corpus* pertinere potest tum ad Medicinam, tum ad Physicam; sed per *sanabile* determinatur ad Medicinam, per *naturale* ad Physicam. Unde argumentor. Pars illa obiecti est materialis, quæ est determinabilis; quæ verò est determinatiua, pars est formalis: sed id quod consideratur à scientia, & non attingitur nisi propter aliud, est determinabile; ratio autem propter quam, & secundum quam cognoscitur, est pars determinatiua: ergo res quæ cognoscitur à scientia est obiectum materiale; ratio autem secundum quam, & propter quam cognoscitur est obiectum formale.

Certum est terriò, duplex esse obiectum materiale; aliud enim est *complexum*, aliud *incomplexum*. Incomplexum vocatur obiectum materiale de quo, estque subiectum conclusionis scientificæ, seu id

A

cuius

Obiecti nomen quid vniuersim significet.

Obiectum materiale & formale.

Duplex obiectum materiale de quo, obiectum materiale.

4 Philosophiæ Peripateticæ Liber I.

enres probantur proprietates in illa scientia. **A**
Complexum vocatur *obiectum materiale* quod, &
est integra conclusio demonstratiua. Similiter ob-
iectum formale dicitur esse triplex, formale quod,
formale quo, formale sub quo. Ratio formalis quæ,
vocatur ratio cognita, seu id ex obiecto materiali
quod cognoscitur, seu prædicatum conclusionis
demonstratiuæ. Ratio formalis quæ, vel ut loquun-
tur alij, *propter quam*, vocatur ratio motiua, estque
motiui determinans potentiam ad talem spe-
ciem, assensus, seu est cognoscibilitas obiecti, vel
medius terminus. Ratio formalis *sub qua*, est
conditio aliqua requisita ex parte obiecti, sine
qua non potest terminare actum potentia, vel
habitus.

Obiectum
adequatum
& inadæ-
quatum.
Certum est quartò, obiectum scientiæ aliud esse
adequatum, aliud *inadequatum*. Adequatum illud
est quod continet omnia, quæ per se tra-
ctantur in tali scientia, & in ordine ad quod omnia tractan-
tur, ita ut quæcunque in ea per se tractantur, sint
vel partes, vel causæ, vel attributa illius, vel cer-
tè ad illud dicantur habitudinem. Vnde vocari etiam
solet *obiectum attributionis*, ad quod videlicet om-
nia quæ considerantur à scientia, ita reuocantur, ut
non considerentur nisi quatenus reuocantur. Ne-
que approbo quod Recentioribus nonnullis pla-
cet, huiusmodi obiectum distinguere ab obiecto
adequato, quod nimirum sic adequat scientiam,
ut nec alia excedatur, neque illam excedat: pa-
teret autem tale obiectum necessariò illud esse in or-
dine ad quod omnia sic tractantur, ut non tracten-
tur nisi per ordinem quem ad illud dicunt: igitur
obiectum attributionis est ipsummet obiectum adæ-
quatum. Fateor tamen obiectum attributionis
minùs propriè illud aliquando appellari, quod est
præstantius in obiecto scientiæ, & id cuius cog-
nitio præcipuè intenditur; sic enim *Deus* dicitur
obiectum attributionis in Metaphysica, & *homo*
in ipsa Physica. Sed hæc usurpatio impropria est,
quia verum obiectum attributionis illud est in or-
dine ad quod omnia tractantur in tali scientia. Ob-
iectum *principalitatis*, seu nobilissima pars obiecti
adequati, non est huiusmodi; nam tamen ad il-
lud omnia dicantur ordinem, considerantur tamen
etiam sine tali ordine.

SECTIO II.

De obiecto materiali Logica.

Omnes quæ de parte materiali obiecti Logica
variorum Doctorum sententiæ, reuocantur, ni-
fallor, ad tria capita. Primò enim statuunt aliqui
considerari à Logica res omnes, atque adeò Logi-
cam esse vniuersalem quandam scientiam, omnia
respicientem quæ fieri possunt. Alij ad solas voces
expressiuas conceptuum Logicam restringunt,
quod communiter solet tribui Nominalibus,
quamuis contrarium colligi posse videatur ex
Ochamo tum initio Logica, tum in *primum dist. 1. q. 8.*
Alij secundò ponunt Logicæ obiectum ali-
quid in solo intellectu existens, sed obiectiue
volunt sola considerari à Logica *entia rationis*, &
secundas (ut ipsi vocant) intentiones. Tertio
communius dici solet obiectum Logica operationes
esse ipsius mentis, atque adeò illud existere in
solo intellectu, sed subiectiue; quod tamen non
vno modo explicari solet, ut patebit statim.

Triplex sen-
tentia.

S. I.

*Verum res omnes, aut sola voces sint
obiectum Logica.*

Dico primò, neque res omnes, neque solas
vores expressiuas conceptuum esse partem ma-
terialem proximi, & directi obiecti Logica. **Conclusio**
negatiua.

Ratio vtriusque partis conclusionis est sola de-
finitio proximi, & directi obiecti alicuius scien-
tiæ; siquidem obiectum aliud est proximum, aliud
remotum in qualibet scientia. Dicitur *proximum*
obiectum illud quod per se terminat actum alicuius
habitus, vel potentia: *remotum* quod terminat
mediante alio; sic enim *color* est obiectum proxi-
mum potentia visui; *paries* autem est obiectum
remotum, quia color per se terminat visionem, pa-
ries autem mediante colore illam terminat. Vnde
conficitur argumentum. Illud non est proximum
Logica obiectum, quod non terminat per se ipsum
omnes actus Logica: *res omnes* non per se termi-
nant ipsos actus Logica, qui omnes sunt cog-
nitiones operationum dirigendarum, atque adeò ter-
minantur proximè ad operationes, remotè autem
ad res: ergo *res omnes* non sunt proximum obie-
ctum Logica, alioqui Logica non esset certa qua-
dam & specialis scientia, sed generalis duntaxat
affectio cuiuslibet scientiæ, quæ Physica esset,
dum discurreret circa *corpora naturalia*, esset Ma-
thematica dum versaretur circa *rerum mensuras*,
Metaphysica prout versaretur circa generalissima
entis attributa, prout abstrahunt ab omni materia,
& possunt puris Intelligentiis esse vel propria, vel
illis communia cum corporibus; quod est excinde-
re omnem Logicam, & negare veram aliquam scien-
tiam, quæ specialiter dirigat intellectum discurren-
tem, ne errat: sicut datur scientia quædam Ethica,
quæ dirigit voluntatem, ne peccet.

Secundò de *Vocibus* eadem probatio est; obie-
ctum enim scientiæ alicuius directum dicitur illud
quod propter se ipsum primariò cognoscitur, non
autem secundariò tantum, & propter aliud. Logi-
ca non versatur primariò circa solas *vores* propter
ipsas, sed secundariò tantum, & propter operatio-
nes mentis, quarum sunt expressiuæ; sola enim
Grammatica *vores* primariò, & earum significa-
tiones ac directionem considerat: ergo *vores* non
sunt Logica obiectum, etiam inadæquatum; quod
videtur repugnare Sancto Thomæ *primo de inter-
pretat. lect. 1.* quod enim nullo modo consideratur
nisi propter aliud, non est obiectum primarium,
etiam parziale.

Obiicitur primò. Hic syllogismus: Quidquid
potest inesse multis, potest prædicari de multis:
sed vniuersale potest inesse multis: ergo vniuersale
potest prædicari de multis: sed illud est sine dubio
actus Logica, versatur autem immediatè circa *res*,
non autem circa ullam mentis operationem: ergo
actus Logica versatur immediatè circa *res*, quæ
propterea sunt immediatum obiectum Logica.

Resp. negando quod propositus ille syllogismus
immediatè versetur circa *res*, cum versetur circa
prædicabilitatem vniuersalis, quæ pertinet ad ope-
rationes mentis; imò est operatio mentis. Est
autem immediatè ille syllogismus versetur circa ip-
sas *res*, certè negari potest illum esse actum imme-
diatum huius scientiæ, actum videlicet qui elicia-
tur primò & per se à Logica; sed ad summum actus
est mediatu, qui scilicet non eliciatur propter se
ipsum. Visio enim v. g. est actus immediatus po-
tentia.

Probatio
vtriusque
assertionis.

Altera pro-
batio de vo-
cibus.

Prima obie-
ctio.

rentia videntis; visio autem albi actus est mediatuſ. Id autem quod ſpecificat ſcientiam non eſt actus mediatuſ, ſed actus immediatuſ & adequatuſ. Ille verò ſyllogiſmuſ ſi ſpectat ad Logicam, ſpectat vt actus mediatuſ, non autem vt actus immediatuſ.

Obiicitur ſecundò: hic actus [Definitio vocalis explicat naturam rei.] immediatè verſatur circa ſolas voces: eſt autem actus Logicæ: ergo actus Logicæ immediatè ac directè verſatur circa voces.

Reſp. illum actum indirecè duntaxat & ſecundariò ſpectare ad Logicam, non autem primariò & directè, quia non elicitur à Logica, niſi vt iunetur directio ipſarum mentis operationum.

§. I I.

Vtrum materiale obiectum Logicæ ſit Ens rationis, & ſecundæ intentiones obiectiuæ.

Ens rationis logicum.

Certum eſt ſecundò, ens rationis vniuerſaliter ſuſceptum, vt dicam initio ſecundæ diſputat, eſſe ens ſictum ab intellectu, & nullo modo exiſtens à parte rei, ſeu eſt id, quod cogitatur ac ſi reuera eſſet; cum tamen neque ſit, neque poſſit eſſe à parte rei: huiuſmodi eſt chimæra, vel hircoceruſ. Ens autem rationis quod vulgò dicitur Logicum, plurimùm diſſert ab ente rationis communiffimè ſumpto; nihil enim illud eſt: ſed quàm denominatio extrinſeca ab operationibus mentis, per quas aliquid dicitur prædicatum, ſubiectum, definitio, diuiſio, argumentatio, id eſt res ipſa prout denominatur eſſe genus, ſpecies, &c. & hæ vocari communiter ſolent *ſecundæ intentiones obiectiuæ*, ad quarum intelligentiam

Prima & ſecunda intentio.

Certum eſt ſecundò, *intentionis* nomen, licet voluntati tribuatur prout tendit in finem, ſummi tamen apud Dialecticos pro actu intellectus, vel pro eius obiecto; nam intendere non eſt aliud quàm *tendere in*: cognitio autem eſt tendentia quadam in obiectum; idè vocatur intentio formalis, obiectum autem ab ea cognitum vocatur intentio obiectiuæ, quæ vtraque iterum eſt duplex, prima & ſecunda. *Prima intentio formalis* eſt cognitio rei ſecundùm ea, quæ conueniunt illi à parte rei: *prima intentio obiectiuæ* eſt res cognita ſecundùm ea, quæ conueniunt illi à parte rei. *Secunda intentio formalis* eſt cognitio rei ſecundùm ea, quæ conueniunt illi per intellectum, prout nimirum eſt cognita: *ſecunda intentio obiectiuæ* eſt res cognita ſecundùm ea, quæ conueniunt illi per intellectum, & prout eſt cognita. Vulgò autem Dialectici quando ſecundas nominant *intentiones*, loquuntur de iſtis ſecundis intentionibus obiectiuis. Hoc poſito

Status controuerſie.

Difficultas non eſt, vtrum ens rationis illud chimericum ſit obiectum iſtud Logicæ, quod inquirimus, nemini enim venit vnquam in mentem hoc aſſerere; nam Logicæ ſic conſiderat omnes chimæras, imò ſolum ens reale eſt aliquid ſcibile; entia verò ſicta non ſunt ſcibilia. Si verò aliqua eſt ſcientia, cuius aliquod munus ſit ens rationis conſiderare, illa eſt ſine dubio Metaphyſica, cuius obiectum eſt ens reale, quod commodè ac adequatè nequit intelligi ſine oppoſito ente rationis. Itaque illi omnes Doctores quibus placuit aſſerere, quòd ens rationis ſit obiectum materiale Logicæ, voluere tantùm ens illud rationis, quod Logicum nominant, eſſe huiuſmodi obiectum, id eſt denominationes illas ſunt id, quo ſignificatur obiecti, prædicati, &c. ſeu ipſamet obiecta prout deno-

R. P. de Rhodes curſ. Philoſoph.

A minantur ſubiecta, prædicata, definita, &c. Contra quos tamen

Dico ſecundò, *Ens rationis*, etiam *logicum*, & *ſecundus illas intentiones obiectiuas* in nullo verò ſenſu dici poſſe obiectum Logicæ directum. Ita communiffimè tradunt Doctores infra citandi pro mentis operationibus formalibus. Repugnant autem cum omnibus Thomiſtis Maſius, Vallæſ, Sotus, Toletus.

Aſſertio negans.

Ratio autem primò eſt, quia entia illa rationis *logica* verè realia ſunt entia, vt demonſtrabo ſecundà diſput. vbi probabitur denominationes extrinſecas ab actibus intellectus realibus planè reales eſſe, cum nihil in eis ſit ſictum. Sed eſto vocentur illæ denominationes ſubiecti, prædicati, & aliæ huiuſmodi, entia rationis, adhuc oſtendo illas non conſiderari directè à Logica, ſed ſecundariò tantùm, & in ordine ad operationes mentis. Illud ſolum conſideratur directè à Logica cui ſoli applicantur præcepta Logicæ: ſed ſolis operationibus mentis formalibus, non autem obiectiuis, applicantur præcepta Logicæ; nam v. g. illud eſt Logicæ præceptum: [Syllogiſmuſ in *Barbara* tribus conſtat propoſitionibus vniuerſalibus affirmatiuis;] quod præceptum eſt de ſyllogiſmo, atque adeò de vera mentis operatione: ergo Logica non directè ac primariò conſiderat entia illa rationis *logica*, & ſecundas intentiones obiectiuas. Et confirmatur, quia ſi Logica conſideraret directè huiuſmodi entia, neceſſe eſſet, vt ea, quæ Logica docet, verificentur de illis, non autem de ipſis rebus realibus; ſed non verificantur ea, quæ Logica docet de illis entibus rationis; nam v. g. cum dicitur *prædicatum* affirmari debere de *ſubiecto*, non licet tamen dicere *ſubiectum* eſſe ipſum *prædicatum*; ſed tantùm quod Petruſ eſt homo: ergo maniſeſtum eſt entia rationis indirecè tantùm pertinere ad logicam conſiderationem.

Prima probatio.

Secundò ſi ens rationis logicum eſſet obiectum ipſius Logicæ, deberet ſimili modo eſſe obiectum Moraliſ, aut etiam Rhetoriciæ, aliarumque diſciplinarum; ſicut enim ex operationibus mentis reſultat denominatio extrinſeca, per quam obiecta dicuntur genera, ſpecies, definita, diuiſa, &c. ita ex operationibus voluntatis dicuntur honeſta, inhoneſta, &c. in Rhetoriciæ dicuntur tropi, figuræ, &c. ſed obiecta illarum ſcientiarum non ſunt entia rationis moralia vel rhetorica: ergo etiam obiectum Logicæ non eſt ens rationis logicum.

Secunda probatio.

Tertiò probant eandem aſſertionem rationes omnes ſtatim adducendæ, quibus probabitur operationes mentis primò & per ſe conſiderari à Logica, cum illa non intendat aliud, quàm earum directionem; imò illæ operationes prout dirigendæ, ſunt aliquid ſcibile ab aliqua ſcientia, quæ non po- teſt eſſe niſi Logica.

Tertia probatio.

Obiicitur primò. Nihil tractatur aliud à Logica, præter entia illa rationis logica & obiectiuæ; nam prædicabilia, prædicamenta, termini, enunciatio- nes, definitio, diuiſio, argumentatio, entia ſunt rationis logica: ergo ens rationis eſt adequatum obiectum materiale Logicæ.

Reſp. diſtinguendo antecedens: nihil aliud tractatur primariò & directè à Logica, quàm entia rationis, quæ vocantur logica, id eſt prout ſunt entia rationis, nego; nihil tractatur aliud ſecundariò & indirecè, quatenus ſcilicet per illa ſignificantur operationes mentis reales, concedo. Entia ergo iſta rationis ſunt obiectum Logicæ, duntaxat indirec- tum & ſecundarium, quia ſunt id, quo ſignificatur obiectum Logicæ directum.

A

Obiicitur

DEPHODE

Obicitur secundò. Quæcunque tractantur in Logica, tractantur sub consideratione entis rationis; Logicus enim non agit de genere, specie, &c. nisi quatenus sunt obiectum diuisum, definitum, &c. ergo ens rationis primò & per se à Logica consideratur. Vnde fit vt Logica appelletur scientia rationalis & sermocinalis, non autem scientia realis.

Resp. eodem modo ac priùs, Logicam considerare sepe per huiusmodi entia rationis, non vt sunt obiecta definita, diuisa, &c. sed quatenus per illa significantur operationes ipsæ mentis, quæ sunt definitiones, diuisiones, & aliæ huiusmodi, quarum directionem Logica intendit.

Obicitur tertid. Contrariorum eadem est disciplina: ergo Logica quæ realem definitionem considerat, agere debet etiam de ficta, quæ reali opponitur; sicut Metaphysica, quæ considerat ens reale, considerat etiam ens rationis.

Resp. negando bonam definitionem opponi definitioni fictæ; nam opponitur reali definitioni, sed male, sicut virtus realis opponitur vitio etiam reali; alioqui sequeretur Physicum qui agit de vero cælo, agere etiam de cælo ficto. Ad probationem negatur paritas; Metaphysica enim agit de ente reali vt est reale, idè mirum non est quod agit de ente ficto: Logica verò non agit de definitione vt realis est, sed vt bona est; idè non agit de definitione ficta.

§. III.

Vtrum obiectum Logicæ adæquatum sint tres mentis operationes.

Subiectum adæquatum Logicæ, nec est aliquid existens realiter, neque aliquid existens fictè extra ipsum intellectum, vt probabam hætenus, sequitur vt in solo resideat intellectu tanquam in subiecto, atque adèò vt sit aliqua mentis operatio, quod modò disputandum est, neque, vt monui nuper, explicari vno modo solet; alij enim solum syllogismum, imò & solam demonstrationem volunt esse obiectum istud totale: alij ponunt modum sciendi, idè diuisionem, definitionem, & syllogismum, vel formalem, vel obiectiuum: alij omnes mentis operationes, saltem prout dirigendas, Logicæ assignant.

Conclusio
bipartita.

Dico tertid, neque solum syllogismum, aut etiam demonstrationem; neque solum modum sciendi, esse adæquatum obiectum Logicæ.

Syllogismus
non est obiectum
totale.
Prima probatio.

Primam partem cum Scoto, Alberto & pluribus Interpretibus Aristotelis negant Vasques, Hurtaeus, Arriaga; plures autem communiùs affirmant mox citandi. Ratio autem primò est, quia prima & secunda mentis operatio, prout sunt totales operationes à tertia distinctæ, habent scibilitatem, & dirigibilitatem distinctam à dirigibilitate ac scibilitate tertiæ operationis, siue illa sit sola demonstratio, aut etiam quilibet syllogismus. Vnde argumentor. Obiectum adæquatum attributionis alicuius scientiæ illud est, ad quod omnia referuntur; syllogismus & demonstratio non sunt huiusmodi; prima enim & secunda operatio tractantur à Logica, neque, vt sic, dicunt ordinem ad syllogismum & demonstrationem, alioquin non sunt totales operationes: ergo neque sola demonstratio, neque solus syllogismus sunt adæquatum obiectum Logicæ. Probatur minor, quia prima & secunda mentis operatio, prout totales, & independentes à tertia, veram habeant essentiam & veras proprietates: ergo ha-

A bent veram scibilitatem & dirigibilitatem ratione cuius possunt cognosci ab aliqua scientia: sed non cognoscuntur ab alia scientia quàm à Logica: ergo illæ operationes habent scibilitatem propriam quam considerat Logica; imò si per impossibile Logica non consideraret tertiam mentis operationem, adhuc tamen considerare posset primam & secundam operationem.

Secundò: illud obiectum est Logicæ adæquatum, quo posito ponitur scientia Logica, & quo sublato tollitur: sublata tertiâ operatione adhuc tamen maneret Logica, nam adhuc tradi possent præcepta de definitione & enunciatione: ergo, &c. Et sanè operationes mentis eodem modo pertinent ad Logicam, quo operationes voluntatis pertinent ad Moralem, & corpus pertinet ad Physicam: sed quilibet actus voluntatis prout honestate informandi pertinet ad Moralem, non soli actus perfectissimi; & quodlibet corpus ad Physicam, alioqui solus homo esset adæquatum obiectum Physicæ: ergo, &c.

Secunda
probatio.

Secunda pars modum sciendi negans esse obiectum totale Logicæ, contra Fonseca, Masium & Conimbricenses, eger explicatione. Modus enim sciendi, alius est formalis, alius obiectiuus. *Modus sciendi formalis* sunt ipsæ operationes intellectus, quibus traduntur præcepta diuidenti, definiendi, argumentandi. *Modus sciendi obiectiuus* est obiectum, quod definitur, diuiditur, & argumentatione concluditur, v. g. homo, est obiectum definitum, diuisum, &c. Tres igitur illi actus intellectus, definitio, diuisio, argumentatio, dicuntur modi sciendi, seu instrumenta sciendi, quia illis vt possumus ad rectè cognoscendum, & ad tradendas certas quasdam regulas quibus perficiatur directio operationum mentis, idè operationes quæ dirigunt tradentes præcepta: modus enim sciendi formalis est ipsamet notitia directiua, quam habemus de actibus rectè faciendis. Vel certè sunt actus ipsimet intellectus obiectiuè considerati cum regulis & præceptis suæ directionis, quo pacto se habent idealiter ad dirigendas singulas operationes in vltimo actu. Quoties igitur asseritur, obiectum Logicæ esse modum sciendi, significatur quod idea & regulæ seu præcepta definiendi, diuidenti, argumentandi, primariò & adæquate à Logica considerentur; hoc autem negauit conclusio.

Modus sciendi
quid sit.

D Primò quia, vt nuper argumentabar, illud quod non omnia complectitur, quæ tractantur in aliqua scientia, non est obiectum scientiæ: sed tres modi sciendi, siue præcepta definiendi, diuidenti, argumentandi, non complectuntur omnia quæ tractantur primariò & per se à Logica, cum illa tractet etiam vniuersalia, categorias & enunciationem, præciso ordine, quem dicunt ad præcepta definiendi, diuidenti & argumentandi; sunt enim, vt sic, aliquid scibile: ergo tria illa instrumenta sciendi quibus traduntur vel significantur præcepta definiendi, diuidenti, argumentandi, non sunt adæquatum Logicæ obiectum.

Prima ratio.

E Secundò illud non est directum obiectum Logicæ, cuius cognitio non primariò & propter se ipsam intenditur à Logica, sed refertur ad aliud: modus sciendi cognoscitur à Logica propter operationes mētis, non autem propter se ipsum; nam omne instrumentum refertur vlteriùs ad rem cuius faciendæ est instrumentum; modus autem sciendi seu præcepta sunt instrumenta operationum rectè faciendarum: ergo ad illas referuntur, non autem intenduntur propter se ipsa, atque adèò non sunt directum obiectum Logicæ; sic enim in omnibus artibus & sci-

Secunda ratio.

scientiis practicis, obiectum earum non sunt instrumenta, quibus perficiuntur operationes artium, sed ipsæ opera, v.g. obiectum picturæ non sunt penicilli, obiectum artis scribendi non sunt calami, quia scilicet reducuntur ad opera, propter quæ assumuntur. Idem ergo affirmandum est de Logicæ, ad quam secundariò & reductiue pertinent præcepta; non considerantur autem primariò & directè, & multò minus adæquatè.

Prima obiectio.

Obiicitur primò: illud est obiectum adæquatum & attributionis in aliqua scientia, ad cuius notitiam perfectam, tanquam ad finem ultimum aliorum obiectorum, per se, & ex natura ordinatur; ad quod nimirum omnia referuntur. Huiusmodi est demonstratio & tertia operatio; nam cognitio *partis* essentialiter refertur ad cognitionem *totius*; operatio autem prima & secunda partes sunt demonstrationis: ergo sola demonstratio, & tertia operatio est obiectum adæquatum Logicæ.

Resp. primam & secundam operationem considerari posse, vel ut sunt *tota* quædam *completa*, vel ut sunt *partes* tertiæ operationis: quando considerantur ut *tota* quædam, non referuntur ad tertiam operationem; quid enim obstat, quo minus possim considerare definitionem hominis non cogitando de illo syllogismo, sicut consideratur numerus quaternarius ut numerus totalis, & est pars octonarij. Et clarè hoc ostenditur in Angelis, qui discursum non habent, & tamen habent definitionem. Patet ergo distingui debere minorem: ad demonstrationem referuntur prima & secunda operatio ut sunt partes, concedo; pro ut sunt *tota*, nego.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò: illud est obiectum attributionis scientiæ quod est ultimus finis scientiæ per se primò appetibilis: sola demonstratio est eo modo finis Logicæ per se ultimò appetibilis: ergo sola demonstratio est obiectum adæquatum Logicæ. Probat minor, illud solum est ultimus finis per se ultimò appetibilis, quod solum ultimò perficit & satiat potentiam, id est per quod totum obiectum percipitur, in quo quiescit appetitus potentia: illud est sola demonstratio: ergo illa sola est finis.

Resp. finem ultimum dupliciter posse intelligi; primò enim significat finem simpliciter ultimum, ad quem referri possunt alia omnia; secundò significat finem adæquatum, qui non solum includit finem simpliciter ultimum, sed etiam plures alios fines secundum quid ultimos. Obiectum adæquatum attributionis est finis eius adæquatus; finis autem simpliciter ultimus est obiectum primarium, quod appellant *obiectum principiativum*. Hinc ad formam argumenti distinguitur maior: illud est obiectum scientiæ quod est finis adæquatus per se ultimò expenibilis, concedo; quod est finis simpliciter ultimus, seu primarius, nego. Demonstratio est finis Logicæ adæquatus, nego; simpliciter ultimus, concedo: nam etiam si principaliter intendat demonstrationem, intendit tamen etiam per se, licet minus principaliter, reliquas omnes operationes.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio: finis Logicæ est tradere modum sciendi: sed modus sciendi est sola demonstratio: ergo illa sola est finis ultimus Logicæ. Confirmatur, si nulla esset demonstratio, prima & secunda operatio non possent sciri, quia sola demonstratio est scientia: ergo prima & secunda operatio non habent scibilitatem distinctam à scibilitate demonstrationis.

Resp. distinguendo maiorem: finis adæquatus

A Logica est tradere modum sciendi, qui est demonstratio, nego; finis simpliciter ultimus & primarius, concedo: Logica enim considerat etiam alios modos sciendi. Ad confirmat. nego antecedens & consequentiam. Antecedens, quia prima & secunda operatio possent sciri, saltem ab Angelis, etiam si nulla esset demonstratio. Consequentiam, quia sequeretur alias scientiæ non habere obiectum distinctum, à demonstratione.

Instabis: operationes mentis non pertinent ad Logicam nisi pro ut sunt modi sciendi & discernendi: sed non sunt modi sciendi nisi definitio, divisio, & demonstratio: ergo illæ solæ pertinent ad Logicam.

B Resp. distinguendo maiorem: operationes mentis non pertinent ad Logicam nisi pro ut sunt modi sciendi; si per modum sciendi significetur quatenus sunt utiles scientiis, concedo; si significetur quatenus per illas potest aliquid scientificè cognosci, nego maiorem; contrarium enim demonstratum est.

Dico quartò, tres mentis operationes, *primam Apprehensionem* videlicet, *Enunciationem*, & *Syllogismum* esse verum, & adæquatum obiectum Logicæ. Hæc est inter Doctores hodie communissima sententia, quam tradidit suæ dubio S. Thomas in *libris de interpretat. & primo posteriorum*: sequuntur Caietanus, Suarez, Auerla.

Tres mentis operationes Logicæ sunt obiectum.

C Primò enim sic probant rationes omnes, quibus improbatæ sunt aliæ omnes sententiæ, quæ obiectum Logicæ ponunt vel aliquid extra intellectum realiter existens, aut etiam obiectiue; vel aliquas tantum operationes existentes subiectiue in intellectu; sequitur enim ex eo quod Logica versetur primariò & directè circa omnes mentis operationes. Deinde multæ quoque aliæ rationes idem probant.

Prima probatio.

Secundò enim omnes conditiones obiecti adæquati conveniunt tribus mentis operationibus; nam ad eas referuntur omnia illa quæ tradit Logica, & singulæ per se primò, cum singulæ propriam habeant scibilitatem, & dirigibilitatem distinctam ab omni alia dirigibilitate, ac scibilitate cuiuscunque alterius; sunt enim entitates totales independentes à quolibet alio. Quidquid autem est ens independentes ab alio, est scibile independentes ab alio. Præterea illud est obiectum materiale cuiuscunque habitus, tum artificiosi, tum scientifici, in quod formam suam artifex inducit: Aurificis v.g. subiectum dicitur esse aurum, quia figuram v.g. vasis aut annuli Aurifex in illud inducit: Logica suam formam, id est rectitudinem inducit in omnes mentis operationes: ergo illæ sunt obiectum materiale Logicæ. Neque dicatur in artibus esse verum, non in scientiis: nam artis materia idè est id, in quod ars suam inducit formam, quia ars est habitus operatiuus: scientia practica est etiam habitus operatiuus: ergo in scientia practica æquè ac in arte illud est obiectum proprium, in quod scientia illa suam formam inducit.

Secunda probatio.

Tertia probatio.

Denique omnis habitus per se institutus ad dirigendas operationes humanas, habet pro suo subiecto illas operationes; sic enim *Salvatio* est obiectum artis saltatricis; *cantus*, Musicæ; artis pingendi, *pictura*; scientia Moralis respicit omnes operationes voluntatis capaces moralitatis & directionis. Logica instituta est per se ad dirigendas operationes intellectus: ergo illæ operationes sunt proprium eius obiectum.

Quarta probatio.

Obiicitur primò, Mentis operationes non sunt proprium eius obiectum.

A 4

Prima obiectio.

obiectum Logica nisi prout sunt capaces directionis: prima mentis operatio nullius directionis est capax, cum sit simplex apprehensio, unde tres, ut dixi, assignantur modi sciendi, Definitio, Diuisio & Argumentatio: ergo prima mentis operatio non est obiectum parziale Logica.

Resp. primam mentis operationem esse capacem veræ directionis, ut contra Huradum recte probant multi Recentiores; tunc enim habet rectitudinem quando explicitè ac clarè rem apprehendit; cum distinctè concipit ea quæ in se distincta sunt; cum quærentes propriam rei alicuius essentiam inuenire, reuerà illam assequimur, seu quando est clara, distincta, & propria: tunc autem in ea non est rectitudo, quando est obicuta, idest dum non considerat singulas partes, & gradus essentielles rei alicuius; quando confusa, idest dum ea, quæ sunt distincta, considerat ut aliquid vnum; quando impropria, idest dum quærens proprium rei alicuius conceptum, accipit aliquid ei repugnans, ut cum apprehendit Angelum ut *corporeum*. Si ergo prima operatio fieri potest recta & non recta, capax esse potest directionis.

Secunda
obiectio.

Obicitur secundò: scientiæ distinctæ habent obiecta realiter distincta: mentis operationes pertinent ad Physicam, cum sint actiones animæ: ergo non pertinent ad Logicam.

Resp. distinguendo maiorem: scientiæ distinctæ habent obiecta realiter distincta, nego; habent obiecta distincta formaliter, concedo, idest singula habent rationes formales sibi proprias, quæ ab aliis non considerantur. Nam ex omnibus ferè scientiis & potentiis constat, illas esse distinctas, tametsi obiecta earum realiter distincta non sint; præsertim si sint obiecta solum materialia; imò & obiectorum etiam formalium distinctio solum per intellectum satis est ad realem distinctionem habituum & potentiarum, ut probabitur suo loco. Logica igitur à Physica distinguitur, quia considerat operationes mentis sub aliqua ratione formali, sub qua non considerat illas Physicæ; & de hac mihi modò querendum est.

SECTIO III.

De formali obiecto Logica.

Habemus materiam adæquatam circa quam tota occupatur Logica consideratio. Nunc, quia illa eadem spectare potest ad alias scientias, inquirendum superest, secundum quam rationem ita consideretur à Logica, ut illius propria omnino sit: quæ ratio dicetur obiectum formale Logica.

Status qua-
stionis & di-
uersæ sen-
tentia.

Conueniunt quidem omnes, rationem illam formalem, esse rectitudinem operationum mentis, sed in ea explicanda sunt diuersi Doctorum sensus. Alij appellant dirigibilitatem, idest, capacitatem rectitudinis, & operationem ut dirigibilem esse volunt obiectum totale. Alij rectitudinem, quatenus est idea & regula: totale autem obiectum esse volunt operationes mentis ut directiuas aliarum. Alij rectitudinem iam perfectam & in facto esse. Denique alij rectitudinem ut actu faciendam, & operationem rectam ut faciendam, siue in ipso fieri: quæ omnia ut perspicue dissoluam, de singulis breuiter dicam quod sentio.

Operatio
dirigibilis
non est ob-
iectum Lo-
gica.

Dico primò, Mentis operatio prout dirigibilis non est obiectum adæquatum Logica: neque dirigibilis obiectum eius formale, si operatio *dirigibilis* significet operationem prout capax est directionis, seu prout potest fieri recta; & *dirigibilis*

A significet solam capacitatem rectitudinis. Antequam probetur assertio, quam multi negant Recentiores:

Obserua rectitudinem artificiosam operationum mentis non esse aliud, quam entitatem ipsius operationis prout connotat regulam recte operandi, cui est conformis: sicut rectitudo in actu moralis, quæ honestas dicitur, est actus ipse voluntatis prout connotat regulam bene operandi, cui est conformis; sic enim rectitudo mentis operationum est connotatio conformitatis cum regula, inseparabilis secundum entitatem ab operationibus. Regula porò illa nihil est aliud quam idea faciendi syllogismos, definitiones, diuisiones, &c. Itaque directio mentis operationum, est qua illæ sunt conformes regulæ: dirigere verò est facere ut sint definitiones, syllogismi, &c. Operatio ergo dirigibilis, est operatio ipsa prout fieri potest conformis regulæ; & hanc negauit esse adæquatam Logica obiectum.

Quid sit re-
ctitudo ip-
sius opera-
tionis.

B Primò enim ratio formalis in scientiis practicis, & forma artis in artefactis est illud ipsum, quod ars vel scientia practica introducit in suum subiectum, siue in materiam: sed id, quod Logica inducit est rectitudo, non autem dirigibilitas: ergo ratio formalis obiecti Logica non est dirigibilitas, sed ipsa rectitudo. Maior videtur perspicua, quia id, quod ars, vel scientia inducit in suum subiectum, est illud ipsum, quod scientiam determinat ad tale subiectum, & quod subiectum determinat ad talem scientiam; quod est esse obiectum formale. Minor ergo probatur, quia dirigibilitas reperitur in operatione ante quamcunque considerationem Logica circa ipsam: ergo dirigibilitas non est id, quod Logica inducit in operationem, sed rectitudo.

Prima pro-
batio.

Secundò illud sibi obicit Logica, quod primò & per se facere intendit, & facit: sed non intendit primò & per se, nec facit dirigibilitatem in operatione: ergo dirigibilitas non est id, quod Logica sibi obicit. Probatur maior: scientia practica ideò cognoscit obiectum, quia illud facit; imò illud cognoscit ut faciat: ergo scientia illud cognoscit, quod facit.

Secunda
probatio.

D Obicitur primò. In hoc scientia practica differt à scientia speculatiua, quod scientia practica non supponat suum obiectum iam factum, sed in fieri: sed operatio recta est obiectum iam factum, sola verò dirigibilis est in fieri; nam operatio recta est operatio iam perfecta, & non amplius perfectibilis: ergo sola operatio dirigibilis est obiectum Logica.

Prima obie-
ctio.

Resp. nomine *rectæ operationis* non significari operationem, quæ iam facta est recta, ut constabit ex dicendis; & nomine *operationis dirigibilis* non significari eam, quæ sit actu recta, sed eam quæ potest fieri recta, seu quæ capax est rectitudinis. Vnde sola hic de vocibus potest esse controversia.

E Obicitur secundò. Operatio dirigibilis ut sic, est aliquid scibile: ergo pertinet ad aliquam scientiam, quæ sine dubio sola potest esse Logica. Imò illud est obiectum scientiæ, circa quod illa versatur ad aliquid efficiendum: Logica versatur circa operationem dirigibilem, ut faciat illam directam: ergo, &c.

Secunda
obiectio.

Resp. utroque illo argumento probari, quod operatio dirigibilis pertinet ad Logicam tanquam obiectum materiale; non probari, quod pertineat ad eam ut obiectum formale. Nam obiectum materiale illud est, circa quod scientia versatur, ad aliquid efficiendum circa illud.

Obicitur tertio. Obiectum formale in scientiis practicis, & in artibus est res aliqua operabilis modo operabili,

Tertia obie-
ctio.

Disp. I. Quæst. I. de Obiecto Logicæ. 9

operabili : sed operatio mentis vt operabilis est operatio dirigibilis : ergo, &c. & confirmari potest, quia hoc eodem loquendi modo solent explicari obiecta aliarum scientiarum ; & artium, v. g. obiectum Medicinæ est corpus *sanabile*, non corpus *sanatum*, aut *sanandum*. Obiecta item potentiarum sic dicuntur, v. g. obiectum intellectus, est ens *intelligibile* ; obiectum oculi est corpus *visibile* : ergo illa operatio, quæ pertinet ad Logicam, est operatio dirigibilis.

Resp. negando, obiectum habitus practici esse illud *operabile*, quod significat ipsam rem pro vt *potest fieri* ; sic enim illud pertinere non potest ad habitum practicum, qui necessarîo inducit suam rationem formalem in obiectum ; illam operabilitatem inducere non potest. *Operabile* igitur consideratum modo operabili, significat rem ipsam pro vt debet fieri, & actu fit : operatio autem dirigibilis est operatio quatenus potest fieri recta ; quod Logica supponit, non facit. In aliis quoque habitibus & potentiis *operabile* debet explicari ; nam obiectum Medicinæ non est corpus vt potest fieri *sanum*, sed corpus quod fit & debet fieri *sanum*. Obiectum intellectus practici non est *ens* quod potest intelligi, sed *ens* quod debet intelligi & intelligitur actu. Obiectum intellectus speculatiui est ens quod mouere potest intellectum. Idem statuendum est de oculo.

Dico secundò, operationem mentis vt directiuam, seu pro vt est idea operationis rectè faciendæ, non esse obiectum formale Logicæ. Contra Valium, & eos omnes qui ponunt modum sciendi, entia rationis Logicæ, id est præcepta, esse obiectum Logicæ. Vnde probari debet omnibus rationibus contra ipsos allatis *sectione prima*, & nuper contra operationes dirigibiles : valent enim eodem modo contra operationes directiuas.

Primò enim ratio formalis illa solùm est in scientiis & artibus, quam illæ inducunt in suam materiam : huiusmodi non est operatio directiua, seu ratio ideæ, quam Logica supponit, non facit. Deinde in hoc scientia practica differt à speculatiua, quòd ista cognoscat tantum obiectum suum, non autem illud operetur. Vnde arguo, Logica cognoscit tantum operationem directiuam, non illam facit : obiectum Logicæ non cognoscitur duntaxat, sed etiam fit à Logica : ergo illa operatio directiua non est obiectum Logicæ proprium & adequatum.

Obicitur primò. Illud est obiectum Logicæ, cuius principia & passionis traduntur à Logica : huiusmodi sunt operationes directiue, seu præcepta : ergo, &c. Probatur maior, quia in Logica, quæ scientia est, debet poni obiectum non sicut in artibus, sed sicut in scientiis poni solet : sed in scientiis aliis, obiectum illud assignatur, cuius principia, & passionis in ea considerantur : ergo & in Logica. Probatur nunc minor, quia certum est principia, partes & passionis definitionis, diuisionis, & demonstrationis considerari à Logica ; illæ autem instrumenta sunt sciendi : ergo Logica considerat principia, partes, & passionis operationum directiuarum.

Resp. negando illud esse obiectum scientiæ practicæ, cuius passionis & principia considerat talis scientia : nam hoc est obiectum talis scientiæ ; in quod inducitur forma scientiæ ; illud videlicet est, in quo ars & scientia conueniunt, quòd formam suam vtrique inducat in suum subiectum : sed scientia necessarîo & scientificè ; ars, verò contingenter, & non vbiq; eodem modo. Obiectum igitur Logicæ debet assignari sicut in scientiis pra-

ticis, non sicut in speculatiuis ; atque adeò id quod fit à Logica est obiectum eius.

Obicitur secundò. Illud est obiectum scientiæ, secunda quo posito, ponitur scientia ; quo sublato, tollitur ; sed positis præceptis ponitur scientia logica, sublatis tollitur ; positis enim præceptis, sublatis aliis quibuscunque, diriguntur operationes aliarum scientiarum ; sublatis præceptis non diriguntur : igitur solæ operationes directiue, seu præcepta sunt obiectum Logicæ.

Resp. distinguendo maiorem. Illud est obiectum scientiæ quo posito, ponitur quasi in actu primo & incompletè, nego ; quo posito ponitur in actu secundo & completè, concedo. Positis præceptis fateor poni solùm incompletè, & in actu primo Logicam ; nego poni eam in actu secundo & completè ; positis enim præceptis poterunt dirigi operationes aliarum scientiarum à Logica, scilicet, quæ circa illas operabitur & applicabit præcepta sua operationibus earum. Sed non diriguntur tamen actu, si sola sint præcepta.

Obicitur terriò. Illud est Logicæ obiectum, quo Logica suum assequitur proprium finem, seu cuius cognitione scientia suas dirigit operationes : Logica suum finem assequitur cognitione præceptorum : ergo, &c. maior est clara, nam idem est obiectum scientiæ, & actus eius præstantissimi : obiectum actus Logicæ præstantissimi est id, quo scientia suum finem assequitur : ergo illud est etiam obiectum scientiæ.

Resp. distinguendo : id, quo scientia formaliter assequitur suum finem est proprium obiectum scientiæ, concedo ; nam in practicis, vt habetur ex Philosopho, *finis & obiectum in practicois vnum sunt* ; illud quo scientia efficienter assequitur suum finem est eius obiectum, nego. Idea cum sit in genere causæ solùm efficientis, est quidem id, quo scientia vel ars efficienter assequitur suum finem, sed non est id, quo illum assequitur finem formaliter.

Dico ergo terriò, formale obiectum scientiæ Logicæ est reitudo in fieri, obiectum verò adequatum est ipsa operatio recta, non in facto esse, sed in fieri, seu operatio ipsa recta faciendæ, quæ scilicet non solùm fieri potest, sed fit & debet fieri recta : sic omnino explicari debent omnes, qui ponunt obiectum Logicæ operationem dirigibilem, & directam.

Ratio autem primò est, quia huiusmodi operationibus vt dirigendis conditiones omnes conueniunt obiecti practici : ergo illud est eius obiectum : ergo tales operationes sunt obiectum Logicæ quæ practica est, vt probabo. Probatur antecedens, quia conditiones quatuor sunt. Prima, vt illud sit aliquid vnum : secunda, vt distinguat scientiam à quolibet alio : tertia, vt primò & per se intendatur à scientia, reliqua verò propter ipsum : quarta, vt illud sit aliquid operabile vt sic. Hæc omnia conueniunt operationi rectæ vt faciendæ, est enim vt sic aliquid vnum ; distinguit Logicam ab aliis scientiis, ad illam reuocantur omnia, quæ tractantur in Logica ; & est aliquid operabile, cum non supponatur facta, sed actu fiat & fieri debeat recta hic & nunc. Ergo illa operatio recta pro vt in fieri est verum obiectum Logicæ.

Secundò, vt nuper argumentabar, illud scientiæ practicæ obiectum est, quod illa scientia primò & per se intendit facere & facit. Logica primò & per se intendit facere, & facit operationem rectam : ergo illa est, &c.

Denique sequitur ex refutatione data omnium aliarum sententiarum, si enim nec operatio dirigibilis,

Operatio vt directiua non est obiectum.

Duplex probatio.

Prima obiectio.

Tertia.

Verum Logicæ obiectum.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

10 Philosophiæ Peripateticæ Liber I.

bitis, neque directi in facto esse, neque directiva, A
est obiectum Logica; sola operatio recta in fieri,
sua faciendâ est tale obiectum. Probatum est ha-
ctenus, illas operationes non esse Logica ob-
iectum: ergo sola hoc habet operatio directa in
fieri.

Prima obie-
ctio.

Obiicitur primò: illud est obiectum scientiæ,
quod primò & per se intenditur à tali scientia, quo
posito ponitur, & per quod assequitur formaliter
suum finem: operatio recta in facto esse huius-
modi est, nam illam intendit sine dubio Logica
primò & per se, illa posita ponitur Logica, &
per eam Logica suum proprium finem assequi-
tur: ergo Logica obiectum est operatio recta in
facto esse.

Resp. distinguendo maiorem: obiectum illud B
est in scientiis practicis, quod primò & per se in-
tenditur, &c. si sit aliquid in facto esse, negatur;
si sit in fieri, concedo. Illud enim quod scientia
primò & per se intendit, si sumatur prout iam fa-
ctum, est obiectum scientiæ speculatiue, non est
obiectum scientiæ practice, sed illud idem prout
est in fieri. Idem ad alia respondeo, quo posito po-
nitur scientia, per quod assequitur formaliter
suum finem.

Instantia.

Instantis: in practicis finis & obiectum idem
sunt: sed Logica finis est operatio recta in facto
esse: ergo illa est obiectum eius.

Resp. obiectum practicum posse considerari vel
in fieri, vel in facto esse, unde distinguitur maior, C
in practicis obiectum & finis in fieri sunt idem,
concedo: obiectum & finis in facto esse idem sunt,
nego. Finis autem in facto esse ipsius Logica ope-
ratio est recta, sed non est finis in fieri, unde nec
est obiectum eius.

Secunda
obiectio.

Obiicitur secundò: illud non est obiectum pra-
cticum, quod non est aliquid operabile: sed ope-
ratio, quæ debet fieri recta non est aliquid ope-
rabile: ergo non est obiectum practicum. Probatum
minor, illud non est aliquid operabile, quod
supponitur in operationibus ante quamcunque
considerationem logicam: sed operationes suppo-
nuntur debere fieri rectæ ante quamcunque con-
siderationem logicam: ergo non sunt aliquid
operabile.

Resp. debitum rectitudinis, aliud esse proxi-
mum, aliud remotum. Proximum est illud quo ope-
rationes dicuntur fieri rectæ in fieri, remotum est
illud quo dicuntur exigere ut fiant rectæ, & hoc
non est aliquid operabile in operationibus men-
tis; debitum autem proximum est aliquid operabi-
le, & est obiectum Logica: distinguitur ergo mi-
nor, operationes supponuntur debere fieri rectæ
ante quamcunque considerationem logicam, sup-
ponuntur debere remotè, concedo; debere proxi-
mè, nego.

Tertia obie-
ctio.

Obiicitur tertio: quando Logica dormit habet
verè Logicam, cuius aliquod est obiectum: sed
tunc nulla est operatio in fieri: ergo obiectum Lo-
gica non est operatio in fieri.

Resp. per operationem in fieri me intelligere
operationem, quæ fit recta quando erumpit in
actum operatio habitualis. Quando ergo dormit
Logica, & Logica habitualis non erumpit in
actum, tunc etiam operatio recta in fieri est ob-
iectum Logica, idest operatio, quæ fit recta dum
Logica in actum erumpit.

QVÆSTIO II.

De habitu Logica.

EXposui hactenus obiectum proprium huius
disciplinæ, quo continetur eius differentia,
ex eius autem notitia facillimè colligitur tota illius
natura & proprietates: cum enim habitus intel-
lectus, qui vocantur virtutes, quinque à Philoso-
pho numerentur, intellectus, sapientia, scientia,
prudentia, & ars, meritò queritur ad quem ex ha-
bitibus illis Logica pertineat, quæ sine dubio ve-
rum semper infallibiliter attingit, atque aded vir-
tus est intellectualis: constat verò illam non esse
intellectum, quæ habitus est primorum principio-
rum; nec sapientiam, quæ sola est Metaphysica,
nec prudentiam, quæ solos actus voluntatis diri-
git; superest ut illa non sit nisi vel ars, vel scientia.
Hoc ergo ut iudicari rectè possit, quatuor video
necessaria: primò qualis sit Logica diuisio in Do-
centem & Vttem: secundò an illa sit scientia:
tertiò an sit practica, an speculativa: quartò an sit
ad alias acquirendas scientias necessaria.

Virtutes in-
tellectuales.

SECTIO I.

Quotplex sit Logica.

CERTum est primò tripliciter diuidi solere Logi-
cam. Primò in naturalem, & artificiosam: se-
cundò in actualem & habitualem, tertio in do-
centem & vttem. Logica naturalis est ipsemet
intellectus quo apprehendimus, iudicamus, dis-
currimus: seu ipsum lumen naturale dictans quo-
modo discurrendum sit, quis syllogismus sit re-
ctus. Artificialis est disciplina quadam qua in-
struitur intellectus ad exercendas rectè suas ope-
rationes, & qua ipsæ operationes diriguntur. Et hæc
diuiditur in actualem, quæ actus est intellectus
quo scimus quomodo definiendum, enuncian-
dum, argumentandum sit: & habitualem, quæ
est qualitas producta in intellectu per tales actus,
& promptum reddens ad eos facillè repetendos. So-
letque communiter diuidi in docentem & vttem,
de qua sola diuisione hic disputatur.

Triplex Lo-
gica diuisio.

Certum enim secundò est multipliciter à Docto-
ribus explicari hanc diuisionem; primò enim illi
omnes qui ponunt præcepta esse obiectum Logi-
cæ, volunt Logicam Docentem illam esse, quæ tra-
dit præcepta, & ideam rectæ operationis: Vttem
esse alias omnes scientias, quatenus vtuntur Logica
præceptis. Secundò alij cum Fonseca volunt totam
Logicam esse docentem, solam autem partem illam,
quæ topica est vocari vttem. Tertio communius
dicitur totam Logicam esse docentem, & totam esse
vttem, sub duplici respectu. Pro qua sententia
omnino vera

Triplex ex-
plicatio Lo-
gica docen-
tis & vtten-
tis.

Dico primò, Logicam docentem esse totam Logi-
cam, quatenus in genere tradit modum ratiocinan-
di, nulli certæ materiæ illum applicans; & eandem
totam esse vttem quatenus huiusmodi præcepta
certæ alicui materiæ aliarum scientiarum applicat.
Ita post S. Thomam opusculo 70. q. 6. art. 1. & Sco-
tum quæst. 1. in prædicamentis, docent Sotus, Tolerus,
& alij communis: hoc autem antequam probem.

Obsèrva reperiri duo in qualibet demonstratio-
ne, materiam videlicet & formam: materia est id, de
quo fit demonstratio, ut homo, Angelus, &c. quo-
rum

Quilibet
demonstra-
tio duo
continet.

Disp. I. Quæst. II. de Habitu Logicæ. 11

rum aliqua demonstratur proprietates, forma seu artificium est dispositio recta terminorum, ita ut sequatur conclusio. Quælibet verò demonstratio secundum materiam pertinet ad propriam scientiam, secundum artificium pertinet ad Logicam, quæ tunc vocatur vtens, quando formam artificiosam tribuit operationi alicui aliarum scientiarum. Habes ergo Logicam docentem cum dicis generatim v.g. syllogismum constare debere tribus terminis sic, vel sic dispositis: cum verò actu rem quampiam definimus, aut aliquem conficimus syllogismum, habemus Logicam vtentem.

Prima probatio.

Ratio ergo assertionis est primò, quia illa est Logica vtens quæ dat facilitatem ad operandum: tota Logica hoc facit, non autem alie scientie, vel pars tantum aliqua Logicæ: ergo tota Logica est vtens, non autem alie scientie, vel pars vna Logicæ. Probatur minor, impossibile est ut aliqua scientia practica tradat modum operandi, & non det facilitatem ad operandum: sed tota Logica quatenus docens præcepta, tradit modum operandi: ergo tota Logica dat facilitatem ad operandum, ergo eadem tota Logica est vtens & docens.

Secunda probatio.

Secundò, si alie scientie prout Logicæ vtuntur, essent Logica vtens, non esset bona Logicæ diuisio in vtentem & docentem, quam tamen omnes approbant veteres & noui Philosophi. Probatur hoc sequi. Ad bonam diuisionem exigitur, ut membra diuisoria contineantur in toto diuiso, sed si Logica vtens sint alie scientie, non continebuntur in ipsa Logica: ergo male Logica diuidetur in docentem, & vtentem, quæ non est Logica; sicut substantia male diuideretur in substantiam & accedens.

Prima obiectio.

Obiicitur primò. Hic actus, [Definitio est oratio explicans naturam rei,] vel pertinet ad Logicam docentem, vel ad Logicam vtentem: ad neutram pertinet: ergo illa non est bona diuisio. Primò enim non pertinet ad docentem, quia est exercitium definitionis, definit enim quid sit definitio; Logica autem docens non elicit illos actus. Non ad vtentem, Logica enim vtens supponit Logicam docentem: iste autem actus cum supponatur esse omnium primus, nihil supponit. Deinde si actus iste pertineret ad Logicam vtentem, esset reflexus supra se ipsum, quod est impossibile: ergo illa diuisio non est bona.

Resp. Logicam vtentem esse illam, quæ applicat præcepta certæ materiæ pertinenti ad alias scientias, unde dico hunc actum, [Definitio est oratio explicans naturam rei,] pertinere ad Logicam docentem, quia non est exercitium præcepti applicatum materiæ aliarum scientiarum. Logica ergo docens elicit multos actus, qui sunt præcepta, sed non elicit actus quos applicet materiæ aliarum scientiarum.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò, si Logica vtens esset ipse habitus Logicæ, alie scientie non essent ratiocinatiue, sicut non essent scientie. Si enim vna scientia efficeret omnes demonstrationes, illa sola sine dubio esset scientia.

Resp. distinguendo, si Logica vtens esset ipse habitus Logicæ, alie scientie non essent perfectæ ratiocinatiue, nec perfectæ scientie sine Logica artificiali, concedo; non essent imperfectæ ratiocinatiue scientie sine Logica illa artificiali, cum præsidio tamen Logicæ naturalis, nego. Neque hinc sequitur quod sola Logica sit perfecta scientia, sed tantum quod sine Logica nulla est perfecta scientia, quia illa instrumentum est vniuersale omnium scientiarum, sicut Deus est causa prima omnium effectuum. Deinde verum est, quod si vna scientia ef-

ficit omnes definitiones & demonstrationes secundum materiam & formam, vna est tantum scientia: si autem vna efficit secundum formam differendū, alie secundum materiam, nego vnā tantum esse scientiam.

Obiicitur tertio. Habitus non concurret nisi ad proprios actus, sed actus aliarum scientiarum non sunt proprii Logicæ: ergo habitus Logicæ ad illos non concurret.

Tertia obiectio.

Resp. distinguendo minorem, actus aliarum scientiarum non sunt proprii Logicæ secundum materiam, concedo; secundum formam artificiosam, nego.

Logica tota est vnus habitus.

Dico secundò Logicam vtentem & Logicam docentem vnicum realiter esse habitum, duos autem formaliter inter se distinctos, secundum duo diuersa munera & duas formalitates distinctas, tradendi præcepta, & illis vtendi.

Ratio eadem illa est, quam nuper attuli, quia scilicet nullus habitus practicus tradere potest modum operandi, quin inclinet ad operandum, Logica vt est docens docet modum operandi: ergo illa eadem inclinat ad operandum, quod est esse Logicam vtentem. A priori esse potest ratio, quia vnus habitus inclinat ad actum vniuersalem & ad actum particularem sub eo contentum, quod facillima inductione probari potest.

Probatio.

Obiicitur primò. Illi habitus sunt distincti, quorum actus sunt distincti: sed actus Logicæ vtentis distinguuntur ab actibus Logicæ docentis, ut ex dictis patet: ergo habitus etiam sunt distincti.

Prima obiectio.

Resp. distinguendo maiorem, illi habitus sunt distincti realiter quorum actus sunt distincti, nego: illi habitus sunt distincti formaliter, concedo; fateor enim Logicam vt est docens, distinguere formaliter à Logica prout est vtens, quia (vt dixi) vnus habitus duo habet munera, ratione vnus est Logica docens, ratione alterius est Logica vtens.

Obiicitur secundò. Toties multiplex est realiter habitus, quoties adest noua difficultas superanda, vt patebit ex dicendis infra de habitibus: sed cum sciuntur præcepta, superest noua difficultas illis vtendi, sicut non quisquis scit præcepta saltandi, vel citharizandi, potest saltare vel citharizare.

Secunda obiectio.

Resp. verum esse quod vbi est noua difficultas insuperabilis per priorem habitum, toties nouus habitus requiritur: sed nego eam qui nouit præcepta recte discurrendi, pati posse nouam vllam difficultatem in eorum vfu, cum vfu pendeat ab eadem potentia quæ nouit præcepta: in quo est discrimen saltationis & citharizationis; præcepta enim pendunt à cognitione intellectus, saltatio verò pender à pedibus, citharizatio à digitis, in quibus requiritur nouus habitus.

Obiicitur tertio. Præcepta de virtutibus tradit scientia Ethica, quæ prudentia est: Temperantia verò & alie virtutes illis vtuntur: ergo etiam à pari vnus est habitus Logicæ, qui tradit præcepta discurrendi, alter qui illis vtitur.

Tertia obiectio.

Resp. negando consequentiam, disparitas enim est, quia pro virtutibus duplex difficultas est, scire quid agendum sit, & agere, cum pendeat ab indeterminatione duplicis potentie; quod non valet pro præceptis Logicæ ac eorum vfu.

SECTIO II.

Verum Logica sit scientia: an verò sit ars.

Certum est primò, scientiam proprie dictam esse cognitionem rei certam & euidentem, habitum per discursum, vt patebit ex disp. 5. Constat autem ex ea definitione

Scientia quid exigit.

definitione scientiæ, quas ad eam condiciones necessariò requiri. Prima est vt obiectum habeat necessarium, quod non possit se aliter habere, alioqui non esset certa & euidens, quia versaretur circa rem incertam. Altera est vt cognitio illa certa per veram pariat demonstracionem, idest per discursum, cuius medium sit vel causa, vel aliquid aliud necessariò coniunctum cum predicato & subiecto; nam scientia in eo differt ab habitu principiorum, quod ex sola explicatione terminorum sine vilo discursu cognoscit principia; scientia verò discurret, & veras demonstraciones habeat.

Quid sit ars,
& quanam
exigat.

Certum est secundò artem propriè dictam rectè definiri, *Est habitus recta cum ratione effectivus*, vt habetur ex 6. *Ethic. c. 4.* idest habitus intellectivus, qui principium est externæ operationis, & transcuntis, vt ars ædificatoria est habitus intellectus, qui principium est domus extruendæ. Ex qua definitione artis colligitur tria requiri ad veram artem. Primò, vt habeat notitias & regulas vniuersales, quomodo faciendum sit aliquod opus, quas quisquis sequitur, benè semper, ac infallibiliter operetur. Ratio est, quia omnis ars, quæ principium est operis externi, non aliter illud principiat quàm dictando quomodo illud sit faciendum, est enim idea & regula rectè faciendi extra se operis: ergo necesse est vt regulas habeat vniuersales & infallibiles. Secundò requiritur, vt obiectum artis sit aliquid factibile, non autem aliquid agibile, idest, debet esse opus aliquod externum, non autem aliquid internum in ipso manens operante; sic enim distinguit Philosophus loco illo citato 6. *Ethic. actiūm & factiūm*: actiūm, quod appellat *πρακτικόν*, est principium operis interni manentis semper in eo qui operatur; sic enim prudentia v. g. est actiua, quia regulat amores, gaudia, & alios actus voluntatis. Factiūm autem quod vocat *ποιητικόν*, est principium operis externi, quod plerumque non manet in operante, vt ars ædificandi; aliquando manet, vt ars saltandi, cuius actus immanens est, sed semper externus. Tertiò exigitur ad artem vt nullæ in ea sint demonstraciones, alioqui scientia erit, non autem ars, quæ solum illud esse potest discrimen, quod vna demonstraciones habeat, altera non habeat, cum tamen vtraque habeat opus infallibile, & regulas vniuersales ac prorsus infallibiles. Hoc posito queritur vtrum Logica tum docenti, tum videnti definitio & ratio artis conueniat: an verò proprius character scientiæ.

Logicam
docentem
esse scientiam.

Prima probatio.

Dico primò, Logicam docentem nullo modo esse artem, sed veram & propriè dictam scientiam. Ita docent cum S. Thoma 4. *Metaphysica, lect. 4.* & Scoto q. 1. in *predicab.* Sotus, Toletus, Fonseca. Negant plerique cum Vasquez prima 2. *disp. 85. num. 6.* Contra quos

Ratio est primò illa quam indicabam. Illa est vera scientia, non autem ars, quæ de obiecto suo demonstrat passiones per demonstraciones certas & euidentes; Logica docens huiusmodi est, Logica enim non solum considerat suum obiectum, & tradit regulas, sed euidenter etiam illas probat; ista enim v. g. est vera demonstratio, *Oratio explicans naturam rei, debet esse clarior ipsa re*: definitio est oratio explicans naturam rei: ergo definitio debet esse clarior re quæ definitur. Item ista, *Syllogismus qui procedit ex præmissis probabilibus inferit conclusionem probabilem*; syllogismus dialecticus procedit ex præmissis probabilibus: ergo inferit conclusionem probabilem, ergo Logica docens est vera scientia.

Secunda probatio.

Secundò rectitudo operationum mentis est ali-

quod obiectum scibile per aliquam scientiam; illa non potest esse alia quàm Logica, rectitudo enim vt faciendū non spectatur à Physica: ergo Logica est scientia. Imò ars, vt dixi, versatur circa externos actus, Logica non versatur, nisi circa operationes intellectus: ergo Logica non est ars, sed scientia.

Obiicitur primò. Id, quod est modus sciendi non est scientia; sicut instrumentum artis non est ars, vnde dicit Philosophus, *absurdum esse querere simul scientiam & modum sciendi*: Logica est modus sciendi: ergo Logica non est scientia, vt etiam satis aperte habetur lib. primo *Rhetoricorum, c. 1.*

Prima obiectio.

Resp. modum sciendi esse potius obiectum pariale Logicæ, quàm ipsam Logicam, quæ minus propriè vocatur ab Aristotele modus sciendi, quia tradit modum sciendi, & est vera scientia. Aristoteles quando dicit fatuum esse querere simul modum sciendi & scientiam, significat neminem debere dare operam scientiis quæ non tradunt modum sciendi, quin prius studuerit Logicæ, à qua ille traditur: non negat autem Logicam esse scientiam.

Obiicitur secundò. Ille habitus non est scientificus cuius obiectum non est necessarium, sed potest se aliter & aliter habere: obiectum Logicæ potest se aliter habere, nec est necessarium; sunt enim operationes, quæ possunt benè vel malè fieri, vel etiam fieri & non fieri: ergo Logica non est scientia.

Secunda obiectio.

Resp. non requiri ad veram scientiam vt habeat obiectum necessarium secundum exercitium, sed satis esse quod sit necessarium secundum specificationem. Huiusmodi est Logicæ obiectum; nam operationes mentis quatenus sunt propositiones vniuersales docentes quid fieri debeat, sunt omnino necessariae, v. g. cum dicitur syllogismus constare debere tribus terminis, demonstracionem debere procedere ex veris & necessariis. Hoc est quod vocatur necessarium secundum specificationem. Si verò spectentur quatenus sunt iste vel iste syllogismus factus à Petro & Paulo, non sunt obiectum necessarium & perpetuum. Hoc est non esse necessarium secundum exercitium. Idest secundum existentiam non est necessarium obiectum Logicæ, sicut neque obiectum Physicæ, sed est secundum essentiam verè necessarium, & cognitum per veram demonstracionem; quod vltimum deest obiecto artis, est enim necessarium secundum essentiam, sed ars non illud cognoscit per demonstraciones.

Obiicitur tertiò. Illa pars non est scientia quæ discurrit tantum probabiliter: aliqua pars Logicæ discurrit solum probabiliter: ergo aliqua pars Logicæ non est scientia.

Tertia obiectio.

Resp. negando quod Topica discurrat solum probabiliter, nam aliud est discurrere solum probabiliter, aliud scientificè docere quomodo discurrendum sit in materia probabili: hoc primum conuenit opinioni, alterum conuenit propriæ scientiæ, quæ Logica est. Similiter etiam pars illa Logicæ quæ agit de sophismatibus non errat, sed scientificè docet quomodo error debeat vitari.

Instantis. Multa sunt in Logica, quæ non cognoscuntur nisi probabiliter: ergo Logica saltem secundum illas partes non est scientia.

Instantia.

Resp. concedendo totum; id enim est commune Logicæ cum aliis omnibus scientiis vt habità ratione nostræ ignorantia, plenæ sint opinionibus & erroribus; Logica itaque in se ipsa vera est scientia, Logici autem sæpè opinantur, sapius errant.

Obiicitur quartò. Illa non est scientia, quæ non declarat obiectum suum ex propriis principiis, nec

Quarta obiectio.

nec suarum conclusionum reddit rationem: Logica huiusmodi est; non enim declarat instrumenta sciendi, sed Animastica sola, vel Metaphysica, v. g. cum dicit Logicus: *Definitio est ratio explicans naturam rei*, non cognoscit quæ Logicus, quid sit rei essentia, sed quæ Metaphysicus: ergo Logica non est scientia.

Resp. distinguendo minorem: Logica non declarat instrumenta sciendi secundum artificium, id est secundum eorum modum & dispositionem, quam in conceptibus nostris habere debent, nego; quatenus illa fundantur in rebus quibus illa esse debent proportionata, concedo. V. g. declarat Metaphysica in communi, quid sit essentia, & qualis etiam sit, simplexne, an composita. Dialectica verò tractat de modo quo illa concipi debet, & declarari distinctè per veram definitionem; seu ex quibus conceptibus & vocibus componenda sit definitio, quasve proprietates habere debeat, ut apta sit.

Dico secundò, Logicam vtentem præcisè sumptam, quatenus est vtens, non esse scientiam; si autem sumatur simul cum docente, veram esse scientiam.

Ratio est, quia illa, ut sæpe dixi, non est scientia, in qua non sunt ullæ demonstrationes: Logica vtens, quatenus est vtens, non habet ullas demonstrationes, cum illas omnes, quæ ostendunt in genere directionem operationum mentis, certum sit pertinere ad Logicam docentem: ergo Logica vtens seorsum sumpta sine docente, non est scientia; præsertim cum illa non spectet nisi exercitium operationum mentis, quod, ut dixi, non est necessarium. Deinde, idèd scientia subalternata præcisè sumpta sine subalternante non est scientia, quia sumit sua principia ut probata per subalternantem: Logica vtens principia sua sumit ut probata per Logicam docentem: ergo si præcisè sumatur, non est scientia.

Obiicitur primò. Logica vtens concurrat ad demonstrationem particularem: sed tunc habet veras demonstrationes: ergo Logica vtens ut sic habet demonstrationes, & est scientia.

Resp. distinguendo minorem: quando Logica vtens concurrat ad demonstrationes, habet demonstrationes, quæ sunt demonstrationes secundum materiam, & propriæ aliarum scientiarum, concedo; quæ sint demonstrationes secundum artificium Logicum, quatenus pertinent ad Logicam vtentem, nego. V. g. hæc demonstratio: *Omne rationale est risibile*, &c. secundum artificium præcisè ut est à Logica vtente, non est demonstratio, nisi Logica vtens sumatur cum Logica docente.

Obiicitur secundò. Logica vtens vnus est & idem habitus cum Logica docente: Logica docens est scientia: ergo Logica etiam vtens scientia est.

Resp. vnum & eundem realiter habitum esse posse scientiam, & non scientiam, secundum diuersas formalitates. Fateor Logicam vtentem & docentem esse vnum realiter habitum, sed formaliter, ut dixi, diuersus est: idèd Logica ut docens esse potest scientia, non quatenus vtens.

Obiicitur terciò, Logicam vtentem reuocari debere ad aliquem habitum: non est ars, ut patet: ergo est scientia.

Resp. Logicam vtentem reuocari ad habitum scientiæ, quia etsi præcisè sumpta non sit scientia; tamen quia sumi debet ut dependens à Logica docente, idèd spectat ad habitum scientiæ, sicut scientia subalternata reuocatur ad scientiam, quia sumitur ut vnum quid cum subalternante.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

SECTIO III.

Utrum Logica scientia sit speculatiua, an practica.

Certum est primò, scientiam speculatiuam appellari eam, cuius cognitio ex natura sua non ordinatur ad opus, sed ad solam cognitionem obiecti sui, in qua etiam sistit. Dixi, ex sua natura; quia duplex in qualibet scientia distinguendus est finis: alter intrinsecus, qui dicitur finis operis; alter extrinsecus, qui vocatur finis operantis. Intrinsecus est is, ad quem scientia ordinatur ex natura sua; extrinsecus est is, quæstus sibi quilibet pro arbitrio suo proponit, ut si Physica studeas, ut lucrum ex notitia illa colligas.

Certum est, secundam illam appellari practicam, cuius cognitio ex natura sua ordinatur ad aliquod opus regulabile per rectam rationem; id est, illa, quæ considerat obiectum aliquod operabile modo operabili, dirigendo nimirum illud ad opus, & tradendo regulas, & præcepta operandi: Medicina v. g. considerat sanitatem ut dandam ægrotis, non autem sistit in sola eius cognitione. Prima definitio, ut vides, traditur per finem intrinsecum, altera per obiectum formale, quæ idem omnino sunt. Practica igitur scientia conuenit cum speculatiua, quod utraque cognoscat; differt, quod practica non sistat in cognitione, sed cognoscat ut operetur, iuxta illud Philosophi secundo Metaphys. textu 3. *Finis speculatiua, veritas; finis practica opus*. Et rectè ad mentem eius Auerroës: *Per speculatiuam, inquit, scimus ut sciamus; per practicam scimus ut operemur*. Sed hæc plenius dabo disp. prima. Metaphys. agens de scientia in genere. Nunc his positis

Dico primò, Logicam non esse simpliciter speculatiuam, sed esse aliquo saltem proprio modo practicam. Ita docent cum S. Thoma Suarez, Vaf. ques. 5. Sotum, Masium, Toletum.

Ratio est, quia illa scientia, ut dixi, practica est, quæ versatur circa obiectum operabile modo operabili: Logica versatur circa huiusmodi obiectum; versatur enim circa mentis operationes dantio præcepta de illis dirigendis; quod est versari circa operabile modo operabili: ergo practica est. Deinde Logica non sistit in cognitione sola obiecti sui, sed illam dirigit ad opus; non enim intendit solum cognoscere mentis operationes, sed docere quomodo illæ dirigi & disponi debeant, ut sint rectæ; non est ergo purè speculatiua. Imò mentis operationes quoad propriam naturam non sunt Logicæ considerationis, sed Physicæ: ergo pertinent ad Logicam prout subsunt directioni practicæ. Denique possibilis est scientia directiua operationum mentis, & illa dari debet; sicut possibilis est, & datur scientia directiua actuum voluntatis, quæ dicitur Moralis. Illa scientia Logica est, quæ propterea non est minus practica, quam Moralis.

Obiicitur primò. Illa scientia non est practica, quæ directiua non est operationis extra intellectum; *Praxis enim est operatio extranea intellectui, regulabilis ab intellectu*. Logica est directiua operationum intellectus, non autem operationum extra intellectum: ergo Logica non est practica.

Resp. praxim esse quamlibet operationem regulabilem à ratione, siue illa sit operatio intellectus, siue operatio alterius potentie; potest enim operatio vna intellectus regulari per aliam, atque aded esse potest praxis, ut ostendunt alibi contra Scotum. Patet ergo falsam esse maiorem argumenti propositi.

B Obiectio

Logica vtens non est scientia.

Probatio.

Prima obiectio.

Secunda obiectio.

Tertia obiectio.

DE RHODES

Secunda obiectio.

Secunda ob-
iectio.

Obiicitur secundò. Illa scientia simpliciter speculatiua est, quæ modum operandi docet & demonstrat modo speculatiuo: huiusmodi est Logica, quia directio mentis operationum non fit à Logica nisi speculando naturam & proprietates operationum rectarum; sicut Geometria speculatiua est, quia licet doceat quomodo faciendæ sint figuræ, speculando tamen hoc docet: ergo Logica non est minus speculatiua, quàm Geometria.

Resp. negando, Logicam docere modum operandi modo speculatiuo; nam versari circa operabile modo operabili, ut dixi, est tradere regulas & modum, quo illud fieri debet; hoc autem facit Logica, idè non versatur circa operabile nisi modo operabili. Neque obstat quod versetur circa operationes illas speculando; nego enim satis hoc esse ut dicatur versari circa operationes modo speculatiuo, cum Logica cognoscat ut operetur, quod est versari modo operabili. Geometriam fateor esse purè speculatiuam, quia non facit, nec docet modum faciendi figuræ, sed supponens eas iam factas, illas tantum speculatur, sicut Physica corpus naturale factum aut factibile supponens, illud speculatur.

Logicam esse
practicam
simpliciter.

Dico secundò, Logicam ita esse simpliciter practicam, ut nullo modo speculatiua sit, etiam secundum quid. Ita docent Recentiores cum Ochamo, Gregorio, Gabriele, Fonseca, & Conimbricenses contra Suarezem, Vasquezem, Hurtadum, Auerfam.

Probatio.

Ratio generalis est, quia nulla est scientia purè naturalis, quæ possit esse speculatiua simul & practica. Quod sic probò. Implicat ut vna & eadem scientia tendat in plura obiecta formalia essentialiter diuersa, & nullo modo inter se connexa: scientia speculatiua & practica tendunt in obiecta formalia diuersa essentialiter, & nullo modo inuicem connexa: ergo implicat ut scientia vna naturalis speculatiua sit & practica. Maior certa est, quia scientiæ specificantur ab obiectis formalibus adæquatis; quoties autem diuersa sunt obiecta, & nullo modo connexa, sunt obiecta adæquata. Minor ergo probatur. Operabile ut sic, & non operabile ut sic, sunt obiecta formalia diuersa essentialiter: scientia practica respicit operabile ut sic, speculatiua respicit non operabile ut sic: ergo illa respiciunt obiecta formalia diuersa.

Dixi, scientiam naturalem esse non posse speculatiuam simul & practicam; habitus enim supernaturales, qualis est fides, esse possunt speculatiui simul & practici, quia illi sæpè nituntur extrinseco motui, atque aded in illis ratio speculatiui & practici se tenet ex parte obiecti materialis, non autem ex parte obiecti formalis. Non implicat ut idem habitus habeat obiecta materialia essentialiter diuersa, cum ab illis non specificetur: implicat ut habeat obiecta formalia diuersa essentialiter.

Prima ob-
iectio.

Obiicitur primò. Illa scientia est speculatiua, saltem secundum quid, in qua multæ habentur cognitiones speculatiuæ; per quas intellectus non dirigitur in suis actibus: Logica multas habet huiusmodi cognitiones, v.g. istam: *Definitio non distinguitur à definito: Genus latius patet quàm differentia*: ergo, &c.

Resp. negando minorem; nullus enim actus est in Logica, qui ad directionem operationum mentis non ordinetur, quia illæ non pertinent ad Logicam nisi sub ea formalitate; alia verò quæcunque consideratio earum pertinet, ut dixi, ad Animasticam. Duæ illæ propositiones allatæ in argumento: *Definitio*, &c. ordinantur ad directionem operationum mentis Logicæ propriam; debet enim illa scire quod definitio distingui non debeat à definito, ut tradat

regulas rectæ definitionis, quod illa v.g. latius patere non possit quàm definitum.

Obiicitur secundò. Cognitio proprietatum quas habent operationes mentis, est speculatiua; nam eodem modo sunt syllogismi, siue cognoscantur illæ proprietates, siue non cognoscantur: cognitio illa pertinet ad Logicam: ergo Logica notitias habet verè speculatiuas.

Secunda
obiectio.

Resp. quasdam esse proprietates operationum mentis, quarum cognitio non pertinet ad Logicam, sed ad Physicam; illæ possunt esse speculatiuæ: quæ verò pertinent ad Logicam, ordinantur ad opus, quia licet sine cognitione illarum fieri fortasse possint syllogismi, non possunt tamen scientificè fieri. Nam ut facias syllogismum scientificè, scire debes, quare ita facias; sique cognita tibi debent esse proprietates.

SECTIO IV.

Verum Logica sit ad alias scientias necessaria.

Certum est primò, posse duobus modis aliquid esse necessarium. Primò, simpliciter: secundò, secundum quid. Necessitas simpliciter est quando res haberi nequit sine tali medio, ut respiratio simpliciter ad vitam est homini necessaria. Necessitas secundum quid tunc esse dicitur, quando potest sine tali medio aliqua res haberi, sed difficilius: potes v. g. sine rheda, vel equo ire Romanam, sed difficilius.

Duplex ne-
cessitas.

Certum est secundò, scientiam aliquam posse duplici modo acquiri; vel perfectè, vel imperfectè. Perfectè quando aliquis habet demonstrationem, & certò nouit illam esse demonstrationem: imperfectè, quando habet demonstrationem, sed non scit illam esse demonstrationem; tunc enim reuera scit, sed non scit se scire.

Scientia
perfecta &
imperfecta.

Dico primò, Logicam naturalem esse simpliciter necessariam ad acquirendas, etiam imperfectè, alias scientias.

Necessitas
Logicæ natu-
ralis.

Ratio manifesta est, quia sine vi discursiua nemo acquirere potest scientiam discursiuam: Logica naturalis est vis discursiua: ergo nullam scientiam acquirere quisquam potest sine Logica naturali.

Dico secundò, Logicam etiam artificialem esse simpliciter necessariam ad perfectè acquirendas alias scientias; non esse absolutè necessariam ad eas imperfectè acquirendas.

Necessitas
Logicæ arti-
ficialis.

Ratio est, quia quisquis perfectè aliquam habet scientiam, debet scire se scire, alioqui dubitare poterit utrum sciat; perfectæ verò scientia omnem excludit formidinem, etiam potentialem: sed sine artificiali Logica nemo scit se scire. Quod probò. Quicumque non scit se habere demonstrationem, & non sophisma, ille potest dubitare: sed qui Logicam non habet artificialem, non scit se habere demonstrationem, & non habere sophisma: ergo qui Logicam non habet artificialem, potest dubitare an erret.

Obiicitur primò. Si Logica esset ad acquirendas alias scientias necessaria, esset etiam necessaria ad acquirendam se ipsam, quod absurdum est, quia sic Logica se ipsam præsupponeret. Neque dicas, Logicam imperfectam esse necessariam ad se ipsam perfectam. Contrà enim est. Logica perfectæ est ad alias scientias acquirendas necessaria: ergo est necessaria etiam ad se ipsam. Deinde nemo dat quod non habet: ergo Logica imperfecta non potest dare perfectionem Logicæ perfectæ.

Resp.

Resp. negando Logicam esse necessariam antecedenter ad se ipsam, sicut est ad alias scientias necessaria. Disparitas manifesta est, quia Logica per se ipsam formaliter scit se scire, alia scientia non hoc habent nisi ab ipsa Logica: unde Logica formaliter sibi sufficit ad sciendum perfectè, alia hoc habent à Logica. *Quod autem est essentialiter tale, est se ipso tale.* Aliorum responsio de Logica directa, seu imperfecta, quæ necessaria est ad se ipsam reflexam & perfectam, obscurior est, & difficilior.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Logica non est acquisita nisi per reflexionem super actus rectos: ergo est posterior aliis scientiis acquisitis, atque aded ad eas acquirendas non est necessaria.

Resp. distinguendo maiorem. Logica non est acquisita nisi per reflexionem super actus rectos perfectè scientificos, nego; super actus rectos imperfectè scientificos, concedo. Ideo Logica est acquisita post alias scientias imperfectè acquisitas, sed acquisita est ante alias scientias acquisitas perfectè; quia qui primos illos actus eliciebant, sciebant rem, sed non sciebant se scire.

Instantia.

Instantis: actus imperfectus gignere non potest perfectum habitum scientia: isti actus erant imperfecti: ergo gigni per eos non potuit scientia Logica nisi imperfecta.

Resp. actum imperfectum non posse gignere habitum scientia perfectum, ita ut sit causa illius adequata, sed posse gignere tanquam causam inadæquatam, & conditionem sine qua. Per vim intellectus ut causam non potuit gigni Logica perfecta: non fuit acquisita perfecta scientia per actus illos ut causam adequatam, sed per illos ut prævias conditiones, quibus positis, intellectus vi sua naturali se extendit, & perfectam peperit scientiam.

Tertia obiectio.

Obiicitur terciò. Intellectus per vim suam naturalem potest se reflectere supra suas operationes, & videre, an illæ rectæ sint; sed hoc sufficit ut sciamus nos scire: ergo ad hoc ut sciamus nos scire, necessaria non est Logica artificialis.

Resp. distinguendo maiorem, intellectus per solam naturæ vim potest reflectere se supra suas operationes, & videre an illæ rectæ sint, perfectè id sciendo, nego; sciendo imperfectè, concedo. Nunquam enim id perfectè sciet sine Logica artificiali, cuius hoc est munus proprium.



DISPUTATIO II.

De iis, quæ iuvant directionem primæ mentis operationis.



VM tota Logica, ut dixi hætenus, circa directionem occupetur trium mentis operationum, à prima mihi operatione, quæ apprehensio est simplex, video ducendum esse initium, cuius restitudo tribus eius vitiis repugnat: obscuritatem perspicuitas discutit, confusionem ordo componit, perturbationem regular distinctio eorum, quæ diversa sunt. Hæc tria ut assequi valeam, explicanda mihi: Primò, ens rationis. Secundò, prædicabilia. Tertiò, prædicamenta.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

QVÆSTIO I.

De Ente rationis.

ENS rationis merum nihil, & tamen aliquid: entis negatio, & tamen entis indutum vestimento: tenebrosum quid, & in ipso fonte luminis natum: partus rationis se ipsam fallentis, figmentum mentis ludentis in nihilo, spectrum informæ formam habens in sinu intellectus. Nascitur dum cogitatur, cum ipsa sui cogitatione moriens, cum eadem sine miraculo resurgens: pingitur sine coloribus, imago sine prototypo, nulli similis nisi sibi. Agere de illo Metaphysici magis est muneris, quàm Dialectici, quia entis realis larva, & aduersarius est. Vindicat sibi tamen illud Logica, & quatuor de illo tradit. Primò, eius existentiam, seu an sit. Secundò, quidditatem, seu quid sit & quod sit. Tertiò, à quo fiat. Quartò, per quam fiat actionem.

SECTIO I.

De existentia entis rationis.

CERTUM est primò, significari nomine *entis rationis*, aliquid pendens ab intellectu, qui solus ratio est. Potest autem aliquid ab intellectu pendere quadrupliciter. Primò, subiectivè, cuius subiectum est intellectus; sic enim actus & habitus inhereant intellectui ut subiecto. Secundò, effectivè, cuius causa productiva est intellectus: ita etiam procedunt ab intellectu omnes eius intellectiones. Tertiò, denominativè, quod ab aliquo denominatur actu intellectus, ut cum aliquid denominatur propositio, syllogismus, &c. Quartò, obiectivè, quod obiectum intellectui, seu quod ab eo cognoscitur.

Quadruplex significatio entis rationis.

Certum autem est secundò, quod ea quæ obiectivè sunt in intellectu, in duplici possunt esse differentia. Primò enim aliqua ita sunt obiectivè in intellectu, ut habeant à parte rei suum esse, saltem possibile, quod representatur intellectui; & hæc entia realia sunt. Secundò, aliqua sic cognoscuntur ab intellectu ut nec habeant, neque habere possint esse à parte rei, sed solum dicantur esse quatenus cognoscuntur ab intellectu, quorum scilicet totum esse est cognosci. Hæc sunt quæ propriè vocantur entia rationis, & quaritur, an sit aliquod huiusmodi ens, quod sic fingatur ab intellectu, ut totum esse illius sit cogitari, & obiectum rationi.

Esse obiectivè in intellectu.

Dico primò, dari plura huiusmodi entia nullo modo realia, & purè non entia, quæ solummodo per modum entis cognoscuntur. Hæc est communis sententia, quam immeritò improbant Mirandulanus, Mayronis, Vallesius.

Affertio prior.

Ratio est, quia constat experientià, quod à nobis multa concipiuntur eodem modo ac si essent, quæ in se ipsis neque sunt, neque possunt esse. Chimæra enim & hircoceruus, neque sunt, neque possunt esse; & tamen concipiuntur ab intellectu eodem modo ac si essent. Illa sunt entia rationis propriè dicta, non enim habent esse nisi obiectivè in ipsa ratione, & concipiuntur quasi essent vera entia: ergo dantur propriè dicta entia rationis.

Probatio.

Dico secundò. Ens rationis propriè dictum non omni duntaxat caret existentia reali actuali, sed sterius.

Affertio posterior.

B 2 etiam